

Humberto Tan - presentator *Studio Sport*

In sportverslagen lijkt taal ondergeschikt aan het beeld. Toch kan een enkele flard commentaar een emotioneel sportmoment in onze herinnering roepen. Hoe komen sportverslaggevers juist op dat ene zinnetje? Waar letten ze op? En hoe komen de teksten van de presentator tot stand?

H

et is bijna poëzie:

*Opgegroeid in Groningen,
volwassen geworden in Amsterdam
en Eindhoven,
man van de wereld in Barcelona.*

Sportcommentator Theo Reitsma dichtte dit ter plekke in zijn commentaar bij de Europacupfinale van 1992, tussen Sampdoria en Barcelona, toen Ronald Koeman uit een vrije trap de enige treffer scoorde. Wie deze woorden nu hoort, ziet onmiddellijk het beeld voor zich van de juichende Koeman en zijn trainer Johan Cruyff, die half struikelend over de reclameborden stapt.

Een ander voorbeeld van een flard commentaar die een bijzonder sportmoment uit het verleden oproept:

Zijn we er toch weer in getuind!

Met deze zin verwoordde Herman Kuiphof in 1974 het afgrijzen van de Nederlandse televisiekijker toen het onoverwinnelijk geachte Nederlands elftal in de finale van het wereldkampioenschap tegen West-Duitsland, na een snelle voorsprong, door Gerd Müller op een 2-1-achterstand werd gezet. Zijn woorden vatten niet direct het beeld samen, maar ze zijn daar wel onlosmakelijk mee verbonden.

Tijdens de Olympische Spelen in 1980 verpulverde Eric Heiden het vier jaar oude olympisch record schaatsen op de tien kilometer van de Nederlander Piet Kleine door ruim twintig seconden sneller te rijden, in een tijd van 14.28,13. Commentator Mart Smeets kon zijn ogen niet geloven en riep uit:

Die tijd wordt nooit meer verbeterd, wat een tijd!

Inderdaad leek dat record destijds van een andere planeet. Smeets karakteriseerde de emotie van het

moment met een tekst die iedereen is bijgebleven. Het record hield het minder lang uit. De Zweed Tomas Gustafson schaatste in 1988 13.48,20, en met klapschaatsen en een sneller schaatspak maakte Gianni Romme er in 1998 weer 13.15,33 van.

Eric Heiden tijdens de Olympische Spelen in Lake Placid, 1980.

Foto:ASIP

En aan welk beeld denkt u bij de volgende zinsnede?

Het is een goed stel, hoor!

Juist, aan het hossende Nederlands elftal na het behalen van het Europees kampioenschap in 1988, op de bankjes voor de elftalfoto. Theo Reitsma grifte dit beeld met zijn uitspraak in het geheugen van voetbalminnend Nederland.

'Rondje 31'

De voorbeelden hierboven zijn stuk voor stuk sterke teksten, die onmiddellijk het emotionele sportmoment weer voor de geest roepen. Maar toch heeft de hedendaagse sportverslaggever het niet gemakkelijk. Aan het begin van de twintigste eeuw, toen er nog niet eens aan televisie werd gedacht, wist de schrijver Jacob Israël de Haan het al: "Beelden zeggen meer en zijn indringender dan woorden kunnen omvatten." En Frederik van Eeden, een andere schrijver uit die tijd, verwoordde het gevoel dat menige hedendaagse schaatscommentator heeft bij het zoveelste 'rondje 31': "Wie kiest zijn woorden volmaakt juist? En dan, hoe gebrekkig zijn woorden niet, en toch moet men

het ermee doen.” Tja, dan roep je toch maar weer: ‘rondje 31’. Als je niks zegt, worden de kijkers boos omdat ze meeschrijven en dan zelf moeten opletten of de schaatsers een vlak schema rijden.

Woorden zijn vaak ontoereikend bij de beelden, en als je als commentator al iets zegt, moet je tientallen overwegingen maken. Bijvoorbeeld over de toon van je commentaar. Moet je objectief zijn in je analyses, of juist partij kiezen? En hoe zit dat in een internationale wedstrijd tussen Nederlandse sporters en hun buitenlandse concurrenten? Als je vertelt dat onze grootste Duitse schaatsrivale, Gunda Niemann, niet kan meedoen aan de Olympische Winterspelen in Salt Lake City, omdat ze na een trainingsstage met haar coach-echtgenoot zwanger blijkt te zijn, en een baby in de buik niet bevorderlijk is voor goede rondetijden, moet je dan echt je glimlach onderdrukken?

Spreektaal

Als presentator van een sportprogramma heb je het ogenschijnlijk gemakkelijker dan als verslaggever van rechtstreekse sportevenementen. Bij het aan elkaar praten van de beeldverslagen heb je een redacteur die de teksten voor je uitschrijft. Het nadeel is wel dat je bijna helemaal van zo'n redacteur afhankelijk bent. Zeker in een rechtstreekse uitzending kun je niet alle teksten vooraf lezen. Het moment waarop u als kijker of luisteraar de teksten hoort, is hetzelfde moment als waarop de presentator ze onder ogen krijgt.

Toch heb je als presentator wel een klein beetje vrijheid. De redactie van *Studio Sport* probeert spreektaal te schrijven. Dat wil zeggen: geen onnodig stijve schrijftaalwoorden. Op die manier kun je als presentator nog wel wat improviseren. Ik geef een voorbeeld uit televisiecommentaar bij een samenvatting van de voetbalwedstrijd Willem II-Vitesse. De tekst luidt:

Goedenavond dames en heren, welkom bij Eredivisie op vrijdag. Er is vanavond één wedstrijd gespeeld. Een subtopper: nummer zes Willem II tegen nummer drie Vitesse. De Tilburgers zijn dit seizoen nog ongeslagen. Vitesse echter heeft in elf duels slechts drie doelpunten moeten incasseren.

Dat *echter* is echt zo'n schrijftaalwoord, net als *slechts*. Die woorden kun je er dan uit halen en de laatste zin vervangen door:

Maar ook Vitesse is sterk. In elf duels heeft de ploeg uit Arnhem maar drie doelpunten moeten incasseren.

Je kunt natuurlijk geen al te grote ingrepen doen. Je bent aangewezen op de ijzeren vuistregeltjes: vervang *verklaren* door *zeggen*, en *eveneens* door *ook*, enzovoort. Maar ook van zulke kleinigheden kan een tekst al geweldig opknappen.

Blunders

Zoals ik uit mijn ervaring als redacteur en presentator bij het NOS-journaal weet, wordt dit soort vuistregeltjes ook daar door de redactie gebruikt. Net zoals Stu-

dio Sport is het Journaal een grote organisatie met meer dan honderd medewerkers: redacteurs, camera- en geluidsmensen, regisseurs, enzovoort. Maar in tegenstelling tot Studio Sport heeft het Journaal een heuse taalcommissie, onder leiding van Henny Stoel. Die commissie spoort allerlei taalfouten op in de journaalteksten, en haalt ze er vaak net op tijd uit. Op de computers van de NOS wordt een archief bijgehouden van deze taalfouten, ter lering en vermaak. Ik geef een paar voorbeelden.

De Fransen worden Europees kampioen voetbal, nadat ze twee jaar eerder ook al het wereldkampioenschap behaald hebben. Het bijbehorende commentaar:

Winnen went niet: het feit dat de Fransen na de wereldbeker nu ook Europees kampioen zijn geworden, maakte het feest alleen maar groter.

Ziet u de fout? Hier staat eigenlijk dat de Fransen de wereldbeker 'zijn geworden'. De correcte tekst moet zijn:

Winnen went niet: het feit dat de Fransen eerst de wereldbeker hebben gewonnen en nu ook Europees kampioen zijn geworden, maakte het feest alleen maar groter.

De volgende fout is ook een klassieker:

De spelers kunnen het bijna niet geloven, maar Louis van Gaal is de gedoodverfde favoriet om Alex Ferguson op te volgen als coach van Manchester United.

Gedoodverfd betekent hier 'voorbested', 'favoriet'. Je kunt dus wel gedoodverfd zijn als winnaar, of de gedoodverfde nieuwe president van de Verenigde Staten zijn, maar *gedoodverfde favoriet* is dubbelop.

Het gaat bij deze blunders niet alleen om grammaticale fouten. Je moet ook rekening houden met bijbetekenissen. Deze uitglijer maakte Hans van Zetten bij het WK turnen in Gent. Hij legde de puntentelling bij de meerkamp voor vrouwen uit. De punten van de juryleden moeten bij elkaar opgeteld worden om het eindresultaat van de turnster te verkrijgen. Maar dan zegt Van Zetten:

De juryleden moeten ook aftrekken om tot het eindresultaat te komen.

De tekst is geheel correct, maar zal in menige huiskamer tot hilariteit hebben geleid.

Als sportcommentator heb je dus een moeilijke, en soms ondankbare taak. Je taal moet correct zijn, geen ongewenste associaties oproepen en goed passen bij het moment. Soms kun je beter niets zeggen – en soms moet je dat ene zinnetje produceren waardoor het publiek later het moment weer kan oproepen. ●

